

Reformasjonsprosjektet

Austrått 1537

Rapport 2009–2013

«I koret i Viklem kirke fantes en gravstein med fem våpen, hvorav to var Bjelkenes, mens de andre var utvisket. Man kunne før 1766 på steinen tydelig lese innskriften ...oc bleve paa Sønsmør oc de funnes MDLV.» Dette kan ikke være annet enn gravsteinen over Fru Inger Ottesdatter, hennes datter Lucie og kanskje de andre druknede.

Kilde: Personalhistorisk Tidsskrift, 2. Bind, København 1881.

Ørland kirkelige
fellesråd

ØRLAND KULTURSENTER

Bakgrunn

1. april 1537 flyktet erkebiskop Olav Engelbrektsson ut Trondheimsfjorden. Flere år med tronstridigheter i Danmark-Norge kombinert med allmenneuropeiske religionsbrytninger, hadde dratt erkebiskopen inn i en maktkamp han til slutt hadde tapt. Erkebiskopens ferd fra Nidaros markerte derfor slutten for den katolske kirkes tid i Norge. Olav Engelbrektsson var imidlertid ikke ferdig med sitt politiske spill. Som sin siste kjente gjerning på norsk jord gikk erkebiskopen og hans menn i land på Austrått på Ørland. Her plyndret de herregården til adelskvinnen Ingerd Ottesdatter, en kvinne som i årene fram mot reformasjonen hadde framstått som en av erkebiskopens fremste motstandere. Denne mektige kvinnen og hennes rolle i det politiske spillet i reformasjonsårene er utgangspunktet for **Reformasjonsprosjektet Austrått 1537**.

Prosjektets historiske faktagrunnlag er nærmere beskrevet i utviklingsplanen. Vi vil også henvise til den nye boken til Håkon A. Andersen og Terje T. V. Bratberg, «Austrått – en norsk herregårds historie», hvor også fru Inger og hennes rolle under reformasjonen er grundig behandlet.

Prosjektets ambisjon

I og med fru Ingers rolle under reformasjonen i Norge, skal Ørland bygges opp som et nasjonalt markeringssted for denne perioden i norsk kultur- og kirkehistorie.

Prosjektets målsettinger

1. En årlig reformasjonsuke med et reformasjonsseminar som det sentrale elementet. Reformasjonsseminaret skal bli det viktigste nasjonale forum for tverrfaglige diskusjoner rundt reformasjonen, dens samtid og vår lutherske arv.
2. En nyoppsetning av Henrik Ibsens skuespill "Fru Inger til Østraat" skal ha sin urframføring under åpningen av reformasjonsuken 2014, som en del av det nasjonale 200-årsjubileet for Norge. Gjennom dramaet synliggjør Ibsen fru Ingers rolle i Norges fall som selvstendig kongerike i 1537.
3. Undersøkelser med sikte på å finne fru Ingers gravplate inne i Ørland kirke. Dette forutsetter godkjenning fra riksantikvaren og er planlagt gjennomført i forbindelse med etablering av nytt varmeanlegg i kirken.
4. Videreutvikle regionens historiske identitet gjennom årlig å stimulere til, utvikle og synliggjøre lokale aktiviteter knyttet til reformasjonstiden.

Prosjektets målgrupper

- Nasjonale og internasjonale faggrupper
- Lokal, regional og nasjonal allmennhet
- Skoler, organisasjoner, lag og grupper

Prosjektets forankring

- Er Ørland kommunes viktigste historiske satsningsområde
- Implementert i undervisningsopplegget for Ørland kommunes barnehager, barneskoler og ungdomsskole
- Lokale kunstnere og kulturaktører arbeider med temaet Fru Inger og hennes samtid
- Er et satsningsområde for Nidaros bispedømme og støttet av Nidaros' biskop
- Forankret i fagmiljøene ved NTNU, Høgskolen i Nord-Trøndelag, Teologisk fakultet ved UiO og Trøndelag Teater

AKTIVITETER

Det vises til de årlige rapporter som er sendt inn. Presentasjonen vi gir i dette kapitlet supplerer de tidligere innsendte rapporter hvor vi illustrerer aktivitetsnivået med bilder.

Historieuken

Reformasjonsprosjektet har hvert år arrangert en historieuke. Programmet har vært satt sammen av lokale innslag og konserter/forestillinger med tilreisende artister. Det har vært foredrag med temaer alt fra «Mat fra Fru Ingers kjøkken» til «Luthers bordtaler» og workshops i blant annet heraldikk.

Historieuken har skapt stort lokalt engasjement. Alle skoler og flere lag og organisasjoner har bidratt.

Historieuken har vært omtalt i en rekke medier. Et innlag fra foredraget om historisk mat med smaksprøver fra Fru Ingers kokebok ble blant annet sendt på NRK Midtnytt.

*Luthers våpen,
Lutherrosen*

*Fru Ingerd
Ottesdatters våpen*

Fru Ingers dessert

Kirkefilmfestivalen

Som en del av historieuken har det også blitt arrangert en kirkefilmfestival. Her er det vist filmer som har tatt opp tema som etikk og tro. I tilknytning til festivalen har det vært besøk av film-skapere og andre filmentusiaster som har holdt foredrag og vært innledere til diskusjonsgrupper.

Reformasjonsseminaret

Reformasjonsprosjektet ønsker å bidra til økt forskning på, og kunnskap om, reformasjonen og den lutherske arven. I den forbindelse arrangerer Ørland Kultursenter et årlig Reformasjonsseminar. Seminaret legger opp til en tverrfaglig profil rundt tematikken reformasjonen i Norge. Seminaret har hatt bidragsytere fra hele landet, men også fra Wittenberg. Det kan nevnes at både biskopen i Nidaros og Preses for den norske kirke har vært foredragsholdere. Deltakere på seminaret har vært lokalbefolkning og tilreisende fra hele landet.

Skuespillet «Fru Inger til Østråt»

Ingerd Ottesdatters historie fengte også en av tidenes største dramatikere, Henrik Ibsen. Adelskvinnen fra Ørlandet og hennes historie var inspirasjonen da Ibsen i 1855 skrev et av sine første stykker: «Fru Inger til Østråt». Stykket er oppført ved store scener verden over, men paradoksalt nok aldri på Ørland hvor handlingen foregår. Som et kulturelt bidrag innenfor Reformasjonsprosjektet ønsker vi derfor å bringe stykket "hjem". Målet er å kombinere lokalt engasjement med nasjonale ressurser i en nytenkende tilnærming til Henrik Ibsen.

I samarbeid med regissør Harry Guttormsen og skuespiller Juni Dahr er det arbeidet med en nyoppsetning av Henrik Ibsens skuespill «Fru Inger til Østråt.» Det har vært flere prosesser blant annet på Austrått for å forberede oppsetningen. Det er også holdt møter med Trøndelag Teater, og de vil være en samarbeidspartner på prosjektet. Teksten er nå omarbeidet av Guttormsen og Dahr, og det skal gjennomføres en lesning av teksten med skuespillere på Ørland Kultursenter våren 2014. Skuespillet skal etter planen spilles hvert år fra 2015-2017.

Ørland kirke

Fru Inger til Austrått er kjernefiguren for reformasjonsprosjektet. Som historisk figur er hun interessant både som maktaktør i reformasjonstiåret, som godseier og som adelskvinne. Sentrum for hennes politikk var alltid Ørland, med Austrått som hennes hovedsete. Det var imidlertid ikke på Austrått, men i Viklem (nå Ørland) kirke hun ble stedt til hvile etter hun druknet på en ferd til Bergen i 1555. Reformasjonsprosjektet ønsker å lokalisere og markere den mektige adelskvinnens grav. Ørland kirke trenger nye varmekabler da de gamle som ble støpt ned i gulvet i 1971 har gått i stykker. I den forbindelse er det igangsatt et prosjekt om å undersøke om Fru Ingers gravstein fortsatt kan ligge under gulvet i kirkens kor. Dersom denne ikke finnes vil man legge ned en ny gravstein i koret for å markere hennes kjente begravelsessted.

Foto: Karin Størseth.

Dette prosjektet har de siste årene ekspandert til et merkingsprosjekt av alle de forsvunne, men beskrevne adelige gravene i kirkene i Ørland prestegjeld fra 15- og 1600-tallet. Dette for å synliggjøre Ørland og Bjugns føydale fortid og styrke den lokale kunnskapen om historisk viktige skikkelser fra lokalmiljøet.

Herregårdslandskapet

Ørland Kultursenter ønsker å bidra til å formidle og bringe frem i lyset de unike sporene herregårdskulturen har satt i landskapet. Vi vil gjøre regionens herregårdslandskap leselig igjen, så det inspirerer til å bli utforsket både av lokal og nasjonal befolkning. Ved å aktivere kvalitetene i landskapet bidrar man både til økt bolyst og folkehelse i vår region. Dette gjøres gjennom å utdanne regionens befolkning til ambassadører for sin historie. Kultursenteret arbeider for å tilrettelegge omgivelsene så historien kan oppleves lettere, og gjennom det bygge lokal identitet og attraktivitet.

Hageanleggene rundt herregården Austrått ble omtalt som svært påkostede på midten av 1600-tallet

Etter 1670 gikk herregården inn i en forfallsperiode som varte helt til 1720-tallet. De store allésystemene, hjorteparken og trolig store prydhager stammer fra midten av 1600-tallet. Fra den eldste perioden finnes spor av både terrasseanlegg, fiskedammer og parterrer langt utenfor grensene av den nåværende hagen. Dammene ble fylt igjen på 1950-tallet. Den ene kan ha vært den samme karussedammen som ble nevnt allerede på Fru Ingers tid.

Kultursenteret inngikk i 2010 et samarbeid med Institutt for landskapsplanlegging ved Universitetet for miljø og biovitenskap på Ås (UMB) om utformingen av en opplevelsesveien. UMB har siden jobbet tett med videreutvikling av prosjektet. I 2011 besøkte 13 studenter fra Ås Austrått. Studentene skrev semesteroppgaver og startet opp to masteroppgaver om herregårdslandskapet rundt Austrått.

Arealet har økt fra de opprinnelig tenkte kjerneområdene rundt herregården til nå hele den gamle hovedgården på over 10 000 mål som strekker seg over kommunegrensen til Bjugn.

Foto: Karin Størseth.

Wittenberg

I og med Fru Inger rolle under innføringen av reformasjonen i Norge har Ørland en ambisjon om å bli et nasjonalt markeringssted for denne perioden av norsk historie.

Ledelsen i Ørland kommune og Kultursenteret besøkte Wittenberg i 2011 for å etablere et samarbeid. Besøket førte til at Ørland nå er på listen over *Die Luthergedenkstätten*.

I 2013 gjennomførte Ørland sitt andre offisielle besøk til byen. Ordfører Hallgeir Grøntvedt og sogneprest og leder for reformasjonsprosjekter Ola Garli plantet blant annet et tre i Luther Garten. Sermonien ble ledet av representanter fra Det lutherske verdensforbund. I Luther Garten finner man et tre for hvert av de internasjonale reformasjonsstedene i verden.

Ordfører Hallgeir Grøntvedt og sogneprest Ola Garli planter tre i Luther Garten høsten 2013

Ørlands plakett i Luther Garten i Wittenberg ble lagt ned i 2013

I juni 2014 skal det også plantes et tre i Ørland som symboliserer at Ørland er medlem av *Die Luthergedenkstätten*. Under denne sermonien vil representanter fra Wittenberg kommune og det Lutherske verdensforbund være tilstede.

Gjennom samarbeidet med Wittenberg har Ørland Kultursenter nå tatt rollen som koordinator for det skandinaviske og det baltiske nettverket av *Die Luthergedenkstätten*. Første samling i dette nettverket skal holdes på Ørland i juni 2014.

Utstillinger

«Intermezzo Fru Ingerd»

Aud Lilleengen er en landskjent, lokal kunstner. Hun produserte i samarbeid med Ørland/Bjugn kunstforening forestillingen og utstillingen «Intermezzo Fru Ingerd» bestående av maleri, film, musikk og teater som belyste dramatiske hendelser i Austråttts historie.

Foto: Geir Gjølseth

Gullvåg på Austrått og i Ørland kirke

I desember 2010 stilte Håkon Gullvåg ut sin kirkekunst i Ørland kirke. Vi fikk der blant annet se hans flotte alterskap og flere av bildene som ble presentert på utstillingen i Midt-Østen. Utstillingen var åpen gjennom hele advents- og julehøytiden. Den ble derfor sett av mange.

Foto: Snorre Berg, Fosna-Folket.

Fra Håkon Gullvågs utstilling i Ørland kirke

Sommeren 2011 viste Håkon Gullvåg sine portrettparafraser fra 16-, 17- og 1800-tallet på en stor utstilling på Austråttborgen. Alle de store salene samt gravkammeret ble brukt til utstillingen.

Håkon Gullvåg på Austråttborgen juni 2011

Hannah Ryggen-biennalen

I samarbeid med Ørland/Bjugn Kunstforening arrangerte Galleri Hans/Ørland Kultursenter en kunst-biennale hvor temaet var Hannah Ryggens kunst og hennes påvirkning av andre kunstnere. Invitert var kunstnere og kunsthistorikere som er engasjert i arven etter Hannah. På Galleri Hans viste billedveversken Unn Sønju sin separatutstilling vegg i vegg med Hannah Ryggen-senteret, hvor flere av Hannas tepper er utstilt.

Bienale-kunstner Unn Sønju sammen med to av foredragsholderne, Mari Meen Halsøy og Marit Paasche

Stemmerettsjubileet 2013

Fosenkvinner i arbeid

I samarbeid med Fosen historielag og Yrjar heimbygdslag viste Ørland Kultursenter en utstilling med temaet Fosenkvinner i arbeid. Utstillingen var et bidrag til markeringen av jubileet for kvinners stemmerett i Norge.

Fra utstillingen Fosenkvinner i arbeid i Galleri Hans ved Ørland Kultursenter

Hev stemmen

I samarbeid med Trøndelag Bildende Kunstnere inviterte Galleri Hans til utstilling 9. mars, i forbindelse med kvinnedagen 8. mars og jubileet for allmenn stemmerett i Norge. Inga Dalsegg viste malerier og tegninger som var inspirert av kvinnes kamp for likeverd.

Hev stemmen – Inga Dalsegg

En skulptur av Fru Inger

Ørland kommune har en ambisjon om å etablere en Fru Ingers plass i Brekstad sentrum. Dette som et avtrykk fra denne delen av vår historie.

Skoler, lag og organisasjoner

Reformasjonsprosjektet har hatt som hovedmålsetting å formidle vår historie til lokalsamfunnet. Dette har vi lyktes med spesielt gjennom å trekke skoler, lag og organisasjoner inn i prosjektet. Vi har skapt stor entusiasme og aktivitet hos alle våre lokale samarbeidspartnere.

Skolene på Ørland har alle laget prosjekter basert på følgende tema: «Fru Inger og hennes samtid», «Martin Luther og hans samtid» og «Middelalderen på Ørland og i Norge.»

Fra Hårberg skoles forestilling om Fru Inger til Austrått

*Erkebiskop Olav Engelbrektson
og Fru Inger, elever fra Hårberg skole*

Resultatene ble flere forestillinger oppsatt i Kultursenterets Stor sal, utstillinger og workshops i blant annet heraldikk. Prosjektene ble innarbeidet i undervisningen, og skolene fikk også besøk av eksterne fagfolk – blant andre historiker Terje Bratberg, kunsthistoriker Daniel Johansen og professor Ola Kai Ledang. Skolene har også i ettertid vist frem sine produksjoner ved en rekke anledninger. Forestillingene og utstillingene har vært omtalt i både lokal og nasjonal presse.

Fra Opphaug skoles historiske tablå om Martin Luthers bordtaler og Katharina von Bora. Forestillingen ble vist for publikum og under Reformasjonsseminaret med Preses som begeistret tilskuer

Fra Opphaug skoles oppsetning av skuespillet «Fru Inger til Austrått». Forestillingen ble spilt for tre fulle hus ved Ørland Kultursenter

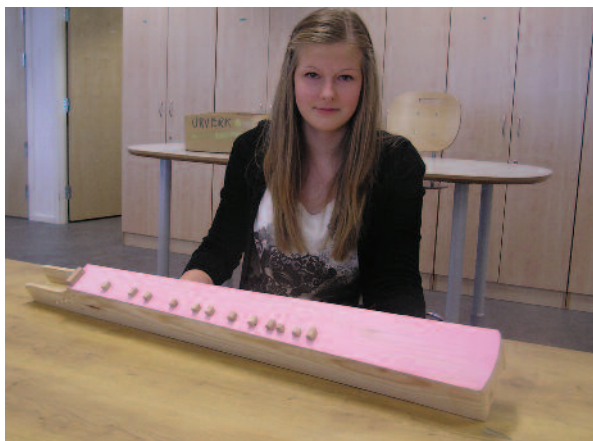
Elever fra Ørland ungdomsskole med selvlagde langeleiker og fløyter

Ørland ungdomsskole gjennomførte i 2009 – 2012 et treårig prosjekt med tema «Fru Inger og hennes samtid».

Prosjektet ble delt opp i flere delprosjekt: Disse var:

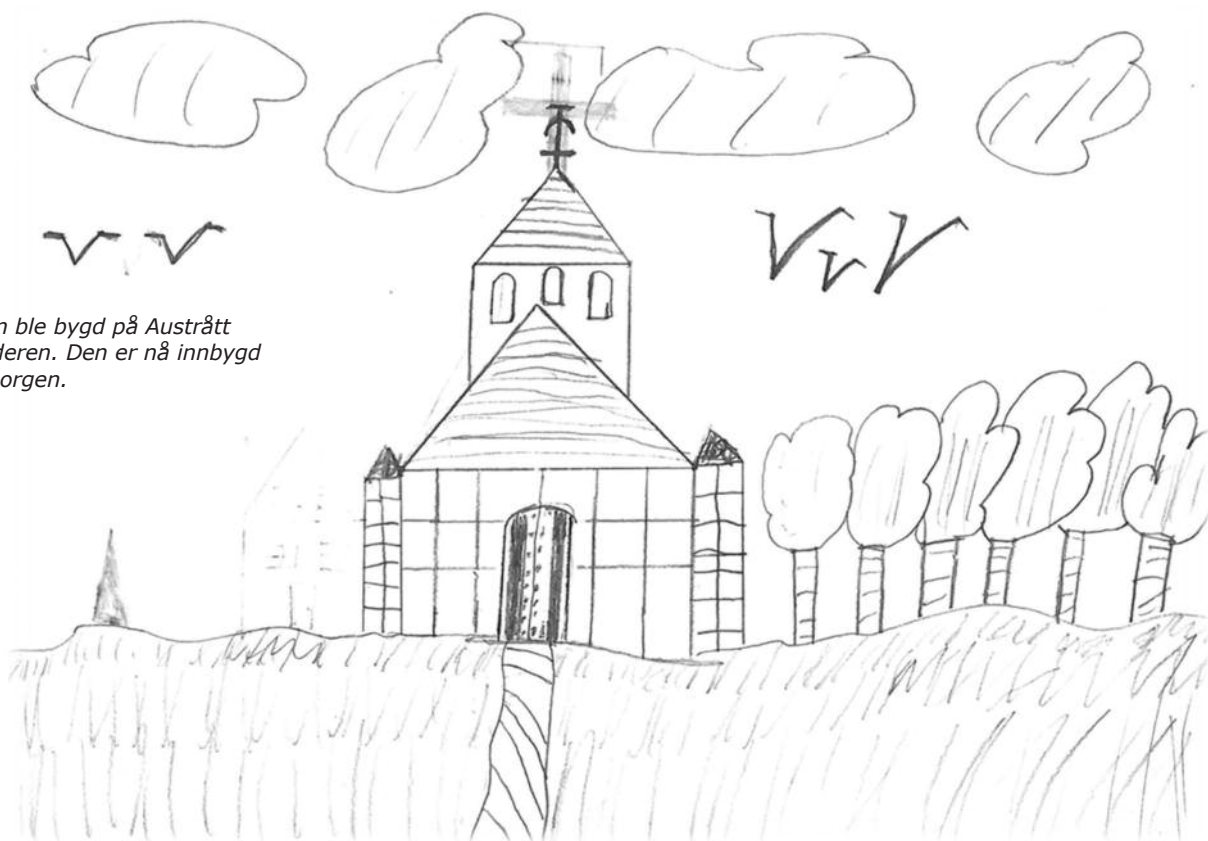
- Produksjon av en animasjonsfilm som viste byggingen av Austråttborgen.
- Lagging av musikkinstrumenter som langeleik, fløyter, trommer og treklappere.
- Komponering av musikk.
- Dramatisering av skuespillet «Fru Inger til Austrått».
- Produksjon av kostymer og rekvisitter.
- Bygging av et 3D-kart som viste Austrått på Fru Ingers tid.

En web-redaksjon satte opp en internettside og jobbet med markedsføring av prosjektet.

*Fra Hårberg skoles prosjekt "Middelalderstemning
presentert gjennom tekst og tegninger"
Fru Inger til Austrått (ca 1475-1555).
Hun var en mektig adelsdame og godseier.*

*Kirken som ble bygd på Austrått
i middelalderen. Den er nå innbygd
i Austråttborgen.*

Fru Ingers natt

Spill, løgn og svik hører ikke bare politikken til, slike ting er også en del av mange ungdommers hverdag på skolen og ellers. Det kan handle om en til tider nådeløs kamp om oppmerksomhet, om brutte vennskapsbånd og det å føle seg sosialt isolert.

Dette var bakteppet da komponist Glenn Erik Haugland og regissør og musiker Heidi Tronsmo satte seg ned sammen med 5 ungdommer fra Ørland, koret Uthaug Songlag og laget musikkteateret «Fru Ingers natt – syv sider av lys og mørke».

Forestillingen tar utgangspunkt i Ibsens skuespill og med spillet rundt Fru Inger. De fem ungdommene går inn og ut av spillet, ikke ulikt et rollespill – et fenomen som er spesielt populært blant ungdom, og som ofte er knyttet til middelalderen eller populære bøker i Fantasy-genren som Ringenes Herre og Twilight. De unge har sitt eget spillbord der de kaster terning, trekker kort og ifører seg rollene i spillet. Alt dette blir bundet sammen av Glenn Hauglands nyskrevne musikk.

Foto: Odin Nordhagen

Økonomi

Regnskap 2009 – 2013

	UTGIFTER	INNTEKTER
2009	78.300	
2010	373.200	58.500
2011	551.100	62.400
2012	493.600	32.100
2013	683.500	10.700
SUM	2.179.700	163.700

Finansiering

	UTGIFTER	FINANSIERING
Totale utgifter	2.179.700	
Inntekter		163.700
Lokal finansiering		1.116.000
Bolystmidler		900.000
2013	683.500	10.700
SUM	2.179.700	2.179.700

Finansieringsplanen i vår søknad i 2010 la opp til en deling av kostnadene (50% lokalt og 50% som bolysttilskudd.

Denne forutsetningen er oppfylt, gjenfør finansieringstabellen.

Oppstillingene er utarbeid i samarbeid med kommunens regnskapskontor, men ikke forelagt revisor. Revisorbehandling skjer hos oss til våren i forbindelse med at alle regnskaper i kommunen avlegges.

Fru Inger til Austrått var en mektig adelsdame og godseier

Fra Hårberg skoles prosjekt «Middelalderstemning» –
presentert gjennom tekst og tegninger.